

اسیب شناسی نزاع دسته جمعی در طوایف استان کهگیلویه و بویراحمد

راهکار برای پیشگیری از آن

تاریخ پذیرش: ۹۵/۰۴/۱۸

تاریخ دریافت: ۹۵/۰۴/۰۶

سید امیر نظری^۱

مرتضی خلق نیک^۲

سید علی غفاری^۳

چکیده :

نزاع ممکن است در جوامع مختلف رخ دهد، اما وجود این مسأله در میان طوایف و اجتماعات محلی که از مبانی مشترک پیروی می کنند، می تواند موجب بی نظمی و اختلال در امنیت عمومی گردد. با توجه به اینکه استان کهگیلویه و بویراحمد دارای ساختار قومی و قبیله ای است، این مقاله بر آن است تا با توجه به مطالعات انجام شده، مقدمات نزاع را به مواردی دسته بندی کرده و علل آن را در استان پی گیر باشد. در این مقاله از روش کتابخانه ای و بررسی اسنادی استفاده شده است؛ به این صورت که با مطالعه متون، مقالات، کتب و منابع مربوطه اطلاعات مورد نیاز جمع آوری گردید. گرایش به مسائل قومی و قبیله ای، تعصبات بی جا، فقر، بیکاری و تحصیلات پایین از عواملی می باشد که در درگیری های جمعی مؤثر واقع شده است. در پایان نیز پیشنهادهایی در زمینه ی کاهش این آسیب اجتماعی ارائه گردیده است.

روش این پژوهش بصورت اسنادی و کتابخانه ای بوده که محقق با استفاده از منابع موجود به بررسی و تحقیق پرداخته است.

نتایج حاصله حاکی از آنست که همواره بزرگان و ریش سفیدان طوایف از دیدگاه عدالت ترمیمی می توانند به عنوان میانجیگر کیفی نقش بسیار مؤثر در کاهش اثرات ناشی از جرم و حل و فصل نزاع و همچنین در نهایت پیشگیری از وقوع جرم بیانجامد.

کلید واژه ها: نزاع دسته جمعی، امنیت، ریش سفیدان، پیشگیری، آسیب شناسی.

۱- کارشناس دفتر تحقیقات کاربردی فا.ا.ک وب (نویسنده مسئول)

۲- کارشناس ارشد برنامه ریزی شهری morteza.kholghnik@gmail.com

۳- کارشناس ارشد، طراح شهری ali.ghaffari۶@yahoo.com

مقدمه:

بشر همواره در تاریخ حیات خود نشان داده است که برای تامین نیازهای ضروری زندگی از جمله نیازهای روانی، زیستی، اجتماعی و حتی امنیت ناگزیر از زندگی به شکل و سیاق «گروهی» است و این زندگی گروهی علیرغم فواید و نتایج مثبتی را که بدنبال دارد گاه می تواند آثار منفی و زیانباری را بر پیکره اجتماع داشته باشد که بارزترین آن، وقوع نزاع فردی یا دسته جمعی است که می تواند منشاء آثار زیانباری بر پیکره اجتماع باشد. سابقه نزاع قدمتی به دیرینه حیات بشری دارد که می تواند در کیفیت زندگی و نظم اجتماعی اختلال ایجاد نماید. در جوامع مختلف نظر به ارزش ها و فرهنگ حاکم و محیط زندگی (شهر یا روستا) و نوع شغل انگیزه های مختلفی و منحصر به فرد خود را می تواند داشته باشد. از آنجا که نزاع دسته جمعی یکی از جرایم حائز اهمیت در سطح کشور بوده که در صورت وقوع ضمن اختلال در نظم عمومی امنیت روانی شهروندان را می تواند تهدید نماید بطوری که پرخاشگری و نزاع های دسته جمعی و خشونت نیز به عنوان یکی از آسیب ها و کج روی های اجتماعی است که غالباً توسط کنشگران فردی و جمعی علیه خود (خودکشی ...) یا دیگران (قتل، ضرب و جرح و...) اعمال می شود.

از دهه های آخر سده بیستم به این سو، نظریه عدالت کیفری سرکوبگر به دلیل ویژگی ها، عملکرد و نتایج خاص آن مورد انتقاد و اعتراض حقوق کیفری و جرم شناسان قرار گرفته است چون بطور یقین این نوع اعمال عدالت به نفع بزه دیده و افراد جامعه و حتی به نفع بزهکار نیست. چرا که حتی شخص بزهکار که در نظام مزبور محور توجهات قرار گرفته، با انجام عمل مجرمانه به ساحت قانون جزا تعرض نموده که با کیفر دادن وی این تجرى، گستاخی و بی اعتنائی پاسخی قاطع پیدا می کند. از این عدالت و اعمال آن بزه دیده کمترین سهم و نفع را می برد (در حالیکه بواسطه جرم متضرر شده و متحمل درد و رنج و مرارت شده است). (عباسی، ۲۴: ۱۳۸۲) بر این اساس جبران ضرر و زیان کسانیکه در نتیجه وقوع جرم متضرر شده اند موضوع اساسی عدالت ترمیمی است. (غلامی، ۹: ۱۳۸۵) پرونده ها و وقایع موجود بیانگر آنست که دستگاه عدالت کیفری به تنهایی در کنترل و پیشگیری از وقوع مجدد و تکرار آن موثر نبوده است لذا سعی شده است که با استفاده از یکی از تئوری های عدالت کیفری به نام عدالت ترمیمی ضمن استفاده از روش ها و برنامه های میانجی گری کیفری، به اقدامات و

برنامه های لازم در جهت پیشگیری از نزاع های دسته جمعی پرداخته شود و از آنجایی که همواره بزرگان و ریش سفیدان طوایف در بین اقوام خود دارای جایگاه و منزلت خاصی هستند و فرهنگ حاکم بر آن قوم ایجاب می نماید که به عنوان یک بزرگتر از او حرف شنوی لازم را داشته باشند لذا سعی بر آن شده است که با تاکید بر عدالت ترمیمی ضمن استفاده از روش میانجیگری کیفری به نقش بزرگان و ریش سفیدان طوایف در پیشگیری این قبیل جرایم بپردازیم.

فرضیه های تحقیق

به نظر می رسد بین طایفه گرایی و گرایش افراد به شرکت در نزاع دسته جمعی در استان کهگیلویه و بویراحمد رابطه ی معناداری وجود دارد.
به نظر می رسد بین سطح تحصیلات افراد و گرایش افراد به شرکت در نزاع دسته جمعی در استان کهگیلویه و بویراحمد رابطه ی معناداری وجود دارد.
به نظر می رسد بین تعصب قومی - قبیله ای (عشیره ای) و گرایش افراد به شرکت در نزاع دسته جمعی در استان کهگیلویه و بویراحمد رابطه ی معناداری وجود دارد.

اهداف اصلی

پدیده نزاع در جامعه با ایجاد اختلال در روابط اجتماعی، فضایی آکنده از بغض، کینه و دشمنی را در میان افراد به وجود می آورد که با زمینه سازی برای ایجاد نزاع و تنش های بعدی، جامعه را از نظر مادی و معنوی متضرر می کند. به همین دلیل هدف از تحقیق حاضر، توجه و تعمق در علل و عوامل بروز نزاع های دسته جمعی و ارائه راهکارهایی جهت پیشگیری از این مشکل اجتماعی، فرهنگی است.

ضرورت و اهمیت موضوع

در ایران همانند بسیاری از جوامع دیگر تنوع معیشتی، فرهنگی، شدت ارتباطات درون گروهی، ارتباطات برون گروهی، محرومیت ها، نابرابری ها و ... زمینه ساز بروز نزاع ها و دعوای جمعی بوده اند. نزاع های جمعی در هر جامعه همیشه به عنوان یکی از مسائل اجتماعی مطرح در گذشته و حال، هم منشأ خسارات مالی و جانی فراوان بوده و هم مانع توسعه اجتماعی بوده است. توصیف و تبیین عوامل مؤثر بر نزاع های جمعی از لحاظ علمی و اجتماعی پراهمیت است.

نزاع را می توان به عنوان یکی از مسائل اجتماعی در حوزه کجروی و انحراف تلقی کرد که در همه جوامع سنتی یا مدرن در همه سنین پیری یا جوانی با درجات متفاوت مطرح بوده و هست.

از ویژگی های نزاع جمعی این است که علاوه بر ایجاد فضایی آکنده از خشم، نفرت و مکدر کردن روابط انسانی، امنیت شهر و ... را هم، از جنبه های مختلف تهدید می کند و به نوعی انسجام جامعه را با مشکل رو به رو ساخته و گاه اهالی یک منطقه را با آسیب های جدی مواجه می سازد .

در جغرافیای فعلی ایران باید به مسأله قومیت ها به عنوان واقعیتی انکارناپذیر و حائز اهمیت توجه نمود. بحران های مختلف بین قومیت ها در تاریخ معاصر نشانگر این امر است که ثبات و امنیت کشور در گرو چاره اندیشی اساسی برای این حوزه است . تحقیقات نشان می دهد که شکاف های هویتی قومی می توانند زمینه بسیار مساعدی برای این گونه تحریکات خشن فراهم آورد . بنابراین بحث نزاع موضوع پراهمیتی است و نباید آن را نادیده گرفت و به عنوان یک مسأله اجتماعی با شناخت عوامل مؤثر بر آن می توان در جهت رفع مکانیسم های آن فرهنگ سازی کرده و با نظارت صحیح، به جای اعمال رویه های نامطلوب برای این مسأله، بسترهای لازم و مناسب را به منظور کاهش آن فراهم آورد .

پیشینه ی تحقیق

احمدی ۱۳۸۱ در پژوهشی با عنوان "توسعه نیافتگی ممسنی، عقب ماندگی آن" دریافت؛ فقر اقتصادی و پایین بودن سطح تحصیلات و پایین بودن میزان آگاهی افراد از مسائل علمی و سیاسی همبستگی بالایی با عقب ماندگی شهرستان دارد. شایانی ۱۳۸۳ در تحقیقی با عنوان "بررسی چالشهای مربوط به پیشرفت و توسعه اقتصادی و فرهنگی ممسنی" دریافت؛ عوامل بسیاری همچون کم کاری مسئولین، طایفه گرایی و قوم گرایی، عدم توزیع عادلانه ثروت در شهرستان و بیکاری جوانان عامل بسیار تعیین کننده ای در پیشرفت ممسنی می باشد.

حبیبی ۱۳۸۵ در پژوهشی با عنوان "عوامل زمینه ساز درگیری های محلی و بررسی چالش های مربوط به آن" دریافت که تنها راه کاهش جدال و زدوخوردهای قوم گرایی در ممسنی رسیدن به رشد علمی و فرهنگی در زمینه های مختلف است، وی همبستگی بالایی بین رشد اقتصادی و فرهنگی با نزاع های دسته جمعی بدست آورد.

فیروزی ۱۳۸۶ در پژوهشی با عنوان "نقش طایفه گرایی در شهرستان ممسنی بر عقب ماندگی آن" دریافت که در این شهرستان احساسات مبتنی بر قبیله گرایی و

قوم-گرایی در همه زمینه ها خصوصاً در حوزه انتخابات و بی توجهی به مصالح شهرستان عامل مهمی در عقب ماندگی می باشد.

باید گفت عملکرد طوایف و قبایل در استان کهگیلیویه و بویراحمد به گونه ای است که در بیشتر موارد نزاع و درگیری های بین آن ها به موضوعات مختلفی همچون مالکیت بر زمین های زراعی، درگیری های محله ای و این قبیل مسائل بر می گردد که در بعضی موارد به تشنجات بسیار دهشناک و درگیری های بزرگ و نزاع های دسته جمعی تبدیل می شود به گونه ای که حضور نیروهای نظامی و انتظامی را می طلبد و در مواردی نیز ریش سفیدان و معتمدین محله با توجه به ارزشی که در بین مردم دارند اقدام به حل و فصل درگیری می کنند (مصطفوی، ۱۳۸۲: ۱۰۶).

این مقاله در ادامه و در ارتباط با پژوهش های پیشین انجام شده است. این مقاله کمک بسیار زیادی به شناخت افرادی که قصد مطالعه و بررسی در زمینه اقوام و شناخت نقش طوایف در ایجاد نزاع های دسته جمعی در استان کهگیلیویه و بویراحمد را دارند، می کند.

نزاع دسته جمعی

تعریف دقیقی از نزاع های جمعی وجود ندارد اما بر اساس مصداق می توان آن را درگیری و یا دعوایی دانست که معمولاً با انگیزه ای فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و اجتماعی در درون یا بین جوامع عشایری- روستایی و یا شهری به طور محدود یا گسترده و یا به صورت مسلحانه یا غیرمسلحانه بین عده ای از افراد به وقوع می پیوندد که معمولاً به وارد آمدن خسارات مادی و معنوی منجر می شود.

بنابراین نزاع (Quarrel) نوعی برخورد جمعی ستیزه جویانه و پرخاشگرانه است که به علل گوناگون به وجود می آید و موجب جرح و قتل می شود .

نزاع دسته جمعی از جمله اقسام درگیری و نزاع هایی هست که در جامعه ایرانی به ویژه اجتماعات عشیره ای متداول است .

در منازعه همه شرکت کنندگان مرتکب زد و خورد می شوند. حال اگر گروهی صرفاً مضروب واقع شوند و عکس العملی از خود نشان ندهند، مشمول شرکت در نزاع دسته جمعی نخواهند بود .

منازعه درگیری جسمی است و نزاع لفظی را شامل نمی شود، و برای تحقق این جرم حضور بیش از ۳ نفر ضروری است .

شرط تحقق شرکت در نزاع دسته جمعی، نامعلوم بودن نحوه و کیفیت فعل مجرمانه افراد حاضر در منازعه است. زیرا اگر بتوان مرتکب اصلی را شناخت با او در حدود مواد راجع به ضرب و جرح عمدی رفتار خواهد شد (پاکنهاد، ۱۳۸۸)

عوامل مؤثر بر شیوع نزاع

ساختار قومی و قبیله ای حاکم بر برخی استانها، یکی از علل عمده بروز منازعات خونین در طول زمان بوده است. بی سوادى و یا کم سوادى، فقر و بیکارى، عدم آشنایى با راهکارهای قانونی جهت احقاق حق، پایین بودن آستانه تحمل مردم، اختلافات ملکی و خانوادگی، احساساتى شدن افراطی برخی از منازعین، دفاع از قوم و قبیله، از علل شیوع این عارضه ناپسند اجتماعى است .

این اثرات مخرب زمانى ابعاد وسیع ترى به خود مى گیرند که منازعین با حمایت و پشتیبانی جمع دوستان، طایفه و قوم، جری تر و خشن تر مى گردند و بر شدت نزاع مى افزایند و در هنگام نزاع درگیر مسائل احساسی زیادی از قبیل حس قهرمانی، پهلوانی، زورمندی و قدرت طلبی خود مى شوند که ریشه همه این احساسات به نوع زندگی، محیط پرورش فکری و شکل گیری شخصیت اجتماعى هر فرد برمی گردد .

-عوامل متعدد محیطی، اجتماعى، فرهنگى و شخصى مانند پایین بودن سطح تحصیلات و تعصبات ناموسى، بیکارى، تقسیم ارث، قوم گرایی در ارتکاب جرائم مؤثر است. اختلاط فرهنگ های متفاوت، با آداب و رسوم مختلف، مهاجرت های کنترل نشده از سایر استان ها و شهرها به این مناطق، و عدم توجه کافی برخی مسئولان اجرایی به این مناطق، از دیگر علل شیوع نزاع است .

-نزاع های دسته جمعی در جوامع قومی و قبیله ای نسبت به جوامعی که سطح فرهنگ و تحصیلات بالایی دارند، بیشتر است .

بنا به دلایل تاریخی و سیاسى نزاع در ایران یک ریشه قومیتی دارد که این قومیت گرایی اغلب بر سر مسائل اجتماعى، فرهنگى و اقتصادى است. نزاع با توجه به شرایط اقلیمی، جغرافیایی و اقتصادى هر منطقه فرق دارد و در میان اقوام ترک، فارس، بلوچ، کرد و دیگر اقوام بر اساس نوع معیشت و موقعیت اجتماعى و شغلی آنها، نزاع ها متفاوت است .

کاهش و رفع نزاع دسته جمعی نیاز به ارتقاء فرهنگ عمومی دارد به گونه ای که افرادی که جامعه پذیر شده اند باید اجتناب از رفتارهای پرخطر را نیز بیاموزند . یکی از ریشه های نزاع را باید یادگیری کودک از والدین خود دانست. کودک در سنین کم با مشاهده نوع رفتار پدر و مادر خود از آنها یاد می گیرد و این رفتار پرخطر به عنوان یک امر عادی و پذیرفته شده درمی آید که بعدها بدون فکر و زمینه قبلی وارد نزاع خواهد شد .

مورد دیگر که در جامعه شناسی به آن «هیستری توده ای» می گویند. روایت جمعی است به این معنی که در نزاع دسته جمعی افراد بدون توجه به عواقب و آثار کار، وارد معرکه می شوند .

ناآگاهی اجتماعی یکی دیگر از عوامل مهم در درگیری های اجتماعی است، افراد در لحظه ای که درگیر می شوند به عواقب آن آگاه نیستند. بسیاری از مشکلات ممکن است به شیوه های مذاکره و گفت و گو حل شود. اما متأسفانه افراد تنها راه آسان برای حل مشکل را درگیر کردن خود در ماجرا می دانند، در صورتی که برای حل آنها راه حل قانونی وجود دارد .

این افراد احساس می کنند از پشتوانه ای مثل قوم و دوستان برخوردارند و با این وجود با ورود به نزاع در واقع هزینه نزاع را کمتر می کنند. فردی که شروع کننده نزاع است، با حمایت و پشتیبانی جمع دوستان، طایفه و قبیله، جری تر، پرمدعتر و خشن تر می شود و بر شدت نزاع می افزاید. یعنی لحظه ای که احساس می کند چند نفر این درگیری را تماشا می کنند، حس قهرمانی، پهلوانی، زورمندی و قدرت طلبی در او افزایش می یابد. در نتیجه بر شدت نزاع می افزاید .

آموزش شهروندی

آموزش شهروندی عبارت است از رشد و پرورش دادن ظرفیت های افراد و گروه ها برای مشارکت و تصمیم گیری و عمل آگاهانه و مسئولانه در زندگی اجتماعی و سیاسی و اقتصادی و فرهنگی. این آموزش شامل حقوق انسانی، رشد مستمر و همه جانبه، اخلاق و ارزش ها، صلح و مسالمت جویی، برابری اجتماعی و حرمت نهادن به تفاوت هاست. منظور از حقوق انسانی، یادگیری ارزش های مشترک و حقوق و آزادی انسانی است. پذیرش تفاوت ها به معنای فهمیدن و حرمت نهادن به گوناگونی درک و دریافت های فرهنگی و دینی و اندیشه های افراد و گروه های مختلف است. منظور از برابری شهروندی این است که هر فردی دارای حقوق مشارکت در تمام امور زندگی اجتماعی و

مسئولیت در مقابل هر نوع تبعیض مستقیم و غیرمستقیمی باشد که ممکن است برابری حقوق افراد و گروه‌ها را تهدید کند. آموزش صلح به معنای آن است که افراد یاد بگیرند با احترام به یکدیگر و با رعایت حقوق اجتماعی و زیست-محیطی زندگی کنند و چالش‌ها و تعارض‌هایی را که در سطوح گوناگون زندگی جمعی پیش می‌آید، به نحوی مسالمت‌آمیز حل کنند.

آموزش شهروندی حائز اهمیت اساسی در زندگی است زیرا افراد جامعه باید یاد بگیرند که به نحوی مؤثر در بهبود بخشیدن به امور گوناگون جامعه محلی و ملی و جهانی مشارکت کنند. تربیت شهروندان فعال و مسئول، کمک بزرگی به پیشرفت فردی، اجتماعی و حفاظت از طبیعت و محیط زندگی است. این آموزش‌ها می‌تواند توسط خانواده، مدرسه، رسانه‌های همگانی و نهادهای اجتماعی صورت گیرد. از آنجا که ادراک افراد از حقوق و مسئولیت‌های شهروندی متفاوت و گاه متعارض است، همه افراد نیازمند آموزش شهروندی برای کنش و واکنش مسالمت‌آمیز در برخورد با تفاوت‌ها هستند. این آموزش‌ها می‌تواند دربرگیرنده راهبردهای گفت و گو، مصالحه، آگاهی‌یافتن از فوائد تفاوت‌ها برای پیشرفت فردی و اجتماعی، رشد ویژگی‌های درونی، پذیرش تفاوت‌ها و آگاهی از خطر تعارض‌های تهدیدکننده حقوق انسانی (مانند نژادپرستی، تبعیض جنسیتی، برتر بینی گروه‌های معین اجتماعی و فرهنگی و تعصبات فرقه‌گرایانه) و ضرورت مقابله با آنهاست (لطف آبادی، ۱۳۸۵)

عوامل مؤثر بر شیوع نزاع

ساختار قومی و قبیله‌ای حاکم بر برخی استانها، یکی از علل عمده بروز منازعات خونین در طول زمان بوده است. بی‌سوادی و یا کم‌سوادی، فقر و بیکاری، عدم آشنایی با راهکارهای قانونی جهت احقاق حق، پایین بودن آستانه تحمل مردم، اختلافات ملکی و خانوادگی، احساساتی شدن افراطی برخی از منازعین، دفاع از قوم و قبیله، از علل شیوع این عارضه ناپسند اجتماعی است.

این اثرات مخرب زمانی ابعاد وسیع‌تری به خود می‌گیرند که منازعین با حمایت و پشتیبانی جمع دوستان، طایفه و قوم، جری‌تر و خشن‌تر می‌گردند و بر شدت نزاع می‌افزایند و در هنگام نزاع درگیر مسائل احساسی زیادی از قبیل حس قهرمانی، پهلوانی، زورمندی و قدرت‌طلبی خود می‌شوند که ریشه همه این احساسات به نوع زندگی، محیط پرورش فکری و شکل‌گیری شخصیت اجتماعی هر فرد برمی‌گردد.

-عوامل متعدد محیطی، اجتماعی، فرهنگی و شخصی مانند پایین بودن سطح تحصیلات و تعصبات ناموسی، بیکاری، تقسیم ارث، قوم گرایی در ارتکاب جرائم مؤثر است. اختلاط فرهنگ های متفاوت، با آداب و رسوم مختلف، مهاجرت های کنترل نشده از سایر استان ها و شهرها به این مناطق، و عدم توجه کافی برخی مسئولان اجرایی به این مناطق، از دیگر علل شیوع نزاع است .

-نزاع های دسته جمعی در جوامع قومی و قبیله ای نسبت به جوامعی که سطح فرهنگ و تحصیلات بالایی دارند، بیشتر است .

بنا به دلایل تاریخی و سیاسی نزاع در ایران یک ریشه قومیتی دارد که این قومیت گرایی اغلب بر سر مسائل اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی است. نزاع با توجه به شرایط اقلیمی، جغرافیایی و اقتصادی هر منطقه فرق دارد و در میان اقوام ترک، فارس، بلوچ، کرد و دیگر اقوام بر اساس نوع معیشت و موقعیت اجتماعی و شغلی آنها، نزاع ها متفاوت است .

کاهش و رفع نزاع دسته جمعی نیاز به ارتقاء فرهنگ عمومی دارد به گونه ای که افرادی که جامعه پذیر شده اند باید اجتناب از رفتارهای پرخطر را نیز بیاموزند.

رابطه فرهنگ های قومی و تربیت شهروند

حیات هر جامعه در گرو داشتن اعضایی با همگنی کافی است .

ما در جامعه در دل فرهنگ ملی با فرهنگ های قومی متعددی روبرو هستیم که حقیقت زندگی اقوام ایرانی را بیان می کنند. فرهنگ ملی در این میان مانند یک سیستم باز عمل می کند و لازمه جذب انرژی و سیقل پذیری آن، تبادل با این فرهنگ هاست. بها دادن به فرهنگ ها، بها دادن به قومیت هاست در این صورت، ایرانی هویت ملی (ایرانی) دارد و تکلم به زبان و گویشی خاص، وجه تمایز شهروندان از یکدیگر نیست. آذری، بلوچ، طالش، عرب، کرد، لر، فارس، همه ایرانی هستند .

با توجه به آنچه بیان شد، می توان نتیجه گرفت که بالندگی اجتماعی، پیوستگی فرهنگی لازم دارد. یعنی هم فرهنگ جامعه با فرهنگ های پیشرو ارتباط داشته باشد و هم بین فرهنگ های موجود در یک جامعه ارتباط به وجود آید .

بنابراین برای وحدت دادن به مجموعه ای از اقوام و قبایل به صورت یک ملت، به فرهنگ نیاز است. فرهنگی که ترکیبی از فرهنگ قومیت ها و ملی باشد. در جوامع دارای گروه های خاص قومی و محلی، عامل فرهنگی، موجبات ملت گریزی را فراهم می آورد و هر قومی نسبت به فرهنگ قومی خود تعصب دارد .

تربیت شهروند با رعایت حقوق شهروندی مبتنی بر فرهنگ قومی، همراه با اشاعه ارزش های فرهنگ ملی میسر و درک از شهروند و شهروندی در قالب ملیت و همبستگی هویدا می شود و اقوام و گروه ها به عضویت گروه ملی درمی آیند. در چنین شرایطی، دموکراسی به نحوی از انحاء ایجاد می شود و قومی با فرهنگ غالب نمی تواند سایر اقوام را نادیده بگیرد و اداره جامعه با «شهروندان» بر طبق اصول احترام به حقوق دیگران و تعهد به ایفای نقش در حفظ نهادهای مشترکی که این حقوق را پایدار می دارند، میسر می شود (عسکریان، ۱۳۸۵)

پیشنهادهای و ارائه راهکارهای پیشگیری از نزاع دسته جمعی:

- ✓ اینگونه تحقیقات در مناطق وسیعتری در سایر شهرستان ها انجام شود.
- ✓ بودجه و هزینه ی کافی برای محققین علاقه مند به این موضوعات اختصاص داده شود.
- ✓ اینگونه موضوعات از طریق اساتید دانشگاه ها در اختیار دانشجویان قرار گیرد.
- ✓ با توجه به بافت فرهنگی و قومیتی، خصوصاً حاشیه های شهر و روستا مشاهده می شود که صلح و سازش در نزاع و درگیری ها موضوع و اختلاف را خاتمه داده و اثرات و درگیری های دامنه دار و ادامه دار بعدی را مانع شده است .
- ✓ مجازات حبس تنها راه اصلاح جامعه نیست و باید در برخورد با این گونه جرائم، سابقه جایگاه اجتماعی، موقعیت فرهنگی، شخصی و بسیاری از مسائل دیگر را رعایت کرد .
- ✓ تدوین برنامه های جامع فرهنگی در خصوص زبان، مذهب و فرهنگ در مناطقی که اقوام به سر می برند .
- ✓ تقویت و ایجاد فعالیت ها و برنامه های جامع اقتصادی و کارآمد کردن جوامع قومی، ایجاد زمینه کار و کاهش نرخ بیکاری در بعد اقتصادی .
- ✓ حفظ ویژگی های قومی، خواستی است که اکثریت اعضاء گروه های قومی در همه کشورها ابراز می کنند. اگر این خواسته به نحو مطلوبی تحقق یابد، دلیلی برای بروز مشکلات جدی نخواهد بود .
- ✓ راه حل های نامطلوب و غیرانسانی، چون قوم کشی یا اخراج دسته جمعی اعضای یک گروه قومی برای کشورهایی که درصد قابل توجهی از مردم آنها را اقوام متفاوت تشکیل می دهند، یک راه حل عملاً غیرممکن و غیرراهگشا

- است. بنابراین آن دسته از سیاست های قومی که بتواند زمینه بروز نارضایتی و طرح خواسته های جداگانه قومی را کاهش دهد و نخبگان قومی را در قدرت سهیم کند، قطعاً در جلوگیری از بروز تنش های قومی مؤثر خواهد بود .
- ✓ حفظ آداب و رسوم، سنت ها و زبان اختصاصی هر قوم، حق طبیعی آن قوم محسوب می شود، همه اقوام، راه و روش های فرهنگی خود را دارند. مناطق چندقومی با اتخاذ سیاست های قومی مناسب و با احترام نهادن به اصل تنوع فرهنگ های قومی، می توانند این مشکل را حل نمایند .
- ✓ از نقطه نظر ثبات سیاسی و مطالعه جامعه شناسانه و مطالعه وجوه مختلف زندگی اقوام، پی بردن به خواسته ها و نیازهای واقعی آنها در جهت توسعه سیاسی و اقتصادی و یا در جهت تخصیص به جا و عادلانه امکانات، امری ضروری است .
- ✓ نیازهای انسانی از مهم ترین ملاک هایی است که در بحث بحران های قومی باید مد نظر باشد .
- ✓ ترغیب مردم به مشارکت سیاسی در چارچوب نهادهای بین قومی .
- ✓ کاهش نابرابری های اجتماعی- اقتصادی در بین گروه های قومی.
- ✓ -تقویت نهادهای سیاسی محلی و سازمان های مردمی که در سطوح پایین اجتماع، مدیریت مسائل قومی را به عهده دارند .
- ✓ باید در روستاها، شیوه سلامت آمیز و بها دادن به افراد سالمند و تحصیل کرده بیشتر شود و این فرهنگ گسترش یابد که افراد در موارد اختلاف بلافاصله به صورت شخصی وارد کار نشوند و از شیوه های کم هزینه و منطقی تر برای حل اختلاف استفاده کنند .
- ✓ در زمان نزاع، بیش از هر چیز وجود نیروهای امنیتی مؤثر است. زیرا باید تلاش شود دامنه نزاع بیشتر نشود .
- ✓ کم هزینه ترین راه برای جلوگیری از نزاع دسته جمعی ارتقای آگاهی عمومی جامعه نسبت به عواقب این کار است .
- ✓ یکی از علل اصلی نزاع ها، اختلافات ملکی است که راهکار آن تثبیت مالکیت و تحدید حدود اراضی و املاک و تصویب قوانین شفاف در خصوص مسائل ملکی می باشد .

- ✓ استفاده از مجازات های تنمیمی، مثل اقامت اجباری برای عوامل و محرکین نزاع ها .
- ✓ استفاده از شوراها ی حل اختلاف و آموزش آنان جهت کاهش نزاع های دسته جمعی .
- ✓ اطلاع رسانی و آگاهی رسانی به مردم نسبت به حقوق و وظایف آنان، و تدوین راهکارهای علمی و افزایش دانش حقوقی توسط دادگستری .
- ✓ استفاده از مدیریت متمرکز کلیه شعب قضایی در سطح استان ها .
- ✓ -فرهنگ سازی از طریق نهادهای آموزشی و فرهنگی به ویژه صدا و سیما و وسایل ارتباط جمعی .
- ✓ اصلاح فرهنگ سنتی و بالا بردن ظرفیت تحمل و اتخاذ تصمیمات منطقی در موقعیت های تنش زای شخصی و اجتماعی و اطلاع رسانی در خصوص عواقب نزاع های دسته جمعی و مجازات قانونی آن و مصاحبه با متهمین، از دیگر راهکارهاست .
- ✓ مطالعات روانشناختی و جامعه شناختی در فرهنگ مناطق مختلف و شناسایی گروه ها و قومیت هایی که توان جامعه پذیری ضعیف یا فرهنگ قدرت مآبانه سنتی همچنان در آن نمود بیشتری دارد .
- ✓ برای ارتقاء امنیت اجتماعی و کاهش آسیب هایی همچون نزاع های دسته جمعی لازم است فرهنگ همزیستی مسالمت آمیز را با استفاده از آموزه های دینی که در انضباط اجتماعی، تقوا و صلاح در میان آحاد جامعه خلاصه می شود، گسترش دهیم .
- ✓ افزایش آگاهی، جلب مشارکت های مردمی، تأمین سلامت روحی و روانی افراد جامعه، بسط و گسترش قانون گرایی، همراهی بیش از پیش مسئولان مختلف به ویژه فعالان فرهنگی و افزایش ارتباط با معتمدان و ریش سفیدان قبایل که از مهم ترین دغدغه های نیروی انتظامی برای ایجاد امنیت است .
- ✓ به منظور رساندن پیام و آموزش های لازم به اقشار مختلف مردم در مناطق مختلف بهتر است از وجود کسانی بهره برده شود که قدرت تأثیرپذیری بیشتری در مردم دارند که به عنوان مثال، نقش معلمان زن برای ارتباط با قشر بانوان و کارشناسان جهاد کشاورزی برای ارتباط با روستائیان در این زمینه انکارناپذیر است .

- ✓ برخورد قاطع و جدی با اخلال گران در نظم عمومی از مواردی است که نمی توان از آن چشم پوشی کرد که شناسایی افراد شرور و کنترل مستمر آنها، ایجاد ضوابطی برای پرداخت جریمه های متناسب با جرم صورت گرفته و همچنین تنبیه افراد شرور و بزهکار در میان جامعه ای که جرم در آن جا واقع شده با نظر قاضی دادگستری، از جمله این اقدامات تنبیهی به شمار می رود .
- ✓ نیروی انتظامی برای پیشبرد اهداف خود به ویژه در زمینه ایجاد امنیت ماندگار، به نیروی انسانی توانمند و کارآمد نیاز دارد. به این منظور افراد آگاه به منطقه، بی طرف، دارای آرامش روحی و فکری، همچنین کسانی که بتوانند با قاطعیت و شجاعانه با بحران های احتمالی برخورد کنند، به کار گرفته شوند .
- ✓ آگاهی بخشی در خصوص حقوق شهروندی و نزاع دسته جمعی حتی باید در کتب درسی هم نمود داشته باشد و عدم آگاهی دهی در این زمینه باعث می شود جوانان نسبت به نحوه برخورد با نزاع، جامعه پذیر نشوند و نسبت به حقوق خود ناآگاه باشند. گنجاندن این مسأله به صورت قصه و حکایت در کتاب های درسی باعث می شود تا فرد خواسته و ناخواسته وارد این مسائل شود .
- ✓ هر چه سطح تحصیلات افراد بالاتر باشد، نزاع کمتر است. در مناطق حاشیه نشین و محروم شهرها و نیز در روستاها که به تأثیر نیروی اجتماعی و رفتاری خود واقف نیستند، میزان نزاع افزایش می یابد. توزیع بروشور در روستاها و حاشیه شهرها از طریق روابط عمومی دادگستری، شورای حل اختلاف، شهرداری و دیگر نهادها، می تواند باعث آگاهی افراد شود .
- ✓ گستردگی پوشش صدا و سیما در مناطق مختلف، در قالب فیلم، تئاتر، سریال با مضامین محلی و بومی پیام های مورد نظر را به اهالی مناطق مختلف انتقال می دهد .
- ✓ مساجد نیز می توانند در انتقال مسائل فرهنگی مؤثر بوده و کانون رفع اختلاف و پیام رسانی به مردم باشند .
- ✓ تجزیه و تحلیل نزاع های جمعی می تواند آگاهی بخش باشد و پیامدهای تلخ آن یعنی زیان های اجتماعی و فرهنگی و کاهش اعتبار و منزلت را به گوش مردم برسانند .

- ✓ آمار نشان داده است که ریشه ۶۰ درصد از برخوردها و تنش‌هایی که وجود داشته و به نزاع‌های دسته‌جمعی منجر شده است به اختلافات جزئی و قابل حل مرتبط است که لازم است با ساماندهی هر چه بیشتر کلانتری‌ها و پاسگاه‌ها در مناطق مختلف شهری و روستایی و با حضور به موقع بر صحنه جرم از تشدید اختلافات جزئی جلوگیری شود.
- ✓ همکاری و تعامل نیروی انتظامی با دستگاه قضایی که همیشه به بهبود وضع امنیت و ارتقای همه‌جانبه آن انجامیده است. یکی از راهکارهای مهم برای جلوگیری از وقوع جرم‌های مختلف، پیش‌بینی و به‌کارگیری تدبیر لازم از سوی مجامع امنیتی همچون شوراهای تأمین استان هاست. ایجاد امنیت پایدار نیازمند عزم همگانی است و تمام اقشار جامعه و دستگاه‌های مختلف اجرایی باید در این زمینه در کنار نیروی انتظامی باشد.
- ✓ بروز جرم و بزهکاری با هدر دادن سرمایه‌های مادی و معنوی، بسیاری از سرمایه‌های انسانی را نیز به صورت‌های مختلف به خود معطوف می‌کند که این در حالی است که در صورت هدایت مطلوب جامعه به سوی کاهش آسیب‌های اجتماعی می‌توان این سرمایه‌ها را در راه توسعه کشور به کار گرفت.

نتیجه‌گیری:

قومیت به عنوان وسیله‌ای برای هویت‌یابی در جوامع چندفرهنگی و چندنژادی و یا تلاش در جهت وحدتی روان‌شناسانه بر مبنای یک عنصر ذهنی یا واقعی مشترک تعریف شده است.

نکته مهم که باید مورد توجه قرار داد این است که وجود اقوام مختلف در یک کشور نمی‌تواند به هیچ روی به تنهایی، دلیلی بر تحریکات مبتنی بر هویت جویی قومی و نژادی باشد.

در هر جامعه می‌توان سلسله‌ای از پیوندها را در طبقاتی از تعلقات از نظر اهمیت قرار داد، که باید پیوند با دولت در رأس هرم پیوندها قرار گیرد، تا زمانی که پیوندهای مختلف قومی گروهی و زبانی در طول پیوند به دولت هستند، مشکلی وجود ندارد و هیچ یک از پیوندها نمی‌توانند عامل ایجاد شکاف در جامعه گردد، اگر چه می‌توانند تنش‌های زودگذری را موجب گردند.

در پاسخ به این سوال که علت و ریشه اصلی نزاع دسته‌جمعی در استان کهگیلویه و بویراحمد چیست؟ نزاعی که صدمات جبران‌ناپذیری برای افراد به وجود آورده است و همچنین باعث محرومیت‌های گسترده رفاهی و آموزشی، عمرانی و اجتماعی شده است و امنیت استان را با چالش مواجه کرده است. از نظریه ناکامی ستیزجویی دولارد و نظریه تضاد گروهی ولد و نظریه سیستمی پارسونز این نتیجه بدست آمد که استان کهگیلویه و بویراحمد به دلیل بافت طایفه ای از گروه‌های متمایز اجتماعی زیادی برخوردار است که هر کدام طایفه خود را برتر از دیگری می‌داند و طایفه دیگر را تحقیر می‌کند و این مسأله باعث می‌شود که کوچکترین اختلاف محلی به یک نزاع دسته‌جمعی گسترده تبدیل شود. مسئله طایفه‌گرایی در تمام لایه‌های اجتماع وجود دارد. افراد طایفه‌گرا با این ذهنیت که به افراد غریب نمی‌شود اعتماد کرد، افراد باید با اقوام خود ارتباط داشته باشند، این‌ها هستند که به داد آدم می‌رسند و این که آدم باید هوای فامیل خود را داشته باشد، به این مسأله دامن می‌زنند. متأسفانه در کشور ما و بالاخص در استان کهگیلویه و بویراحمد این مسئله به وفور دیده می‌شود. از دیگر عوامل نزاع دسته‌جمعی در روستاها زمین است. در اکثر روستاهای استان، زمین و کشاورزی منبع درآمد افراد است و زمین به عنوان یکی از عوامل تولید محسوب می‌شود. مضمون دیگر نزاع دسته‌جمعی در روستا، نزاع بر سر تخریب مزارع، تصرف عدوانی زمین همدیگر، چرانیدن زمین و مزاحمت ملکی است که با همراهی افراد دیگر خارج از نزاع، قوت می‌گیرد که در برخی از مواقع قابل کنترل نیست و همه ساکنان روستا را در مسئله گرفتار می‌کند.

با سیری در چگونگی شکل‌گیری اقوام و طوایف از خلقت آدم و مهاجرت‌های اجباری و اختیاری تا صفویه، به مهمترین ریشه‌های تاثیرگذار در نزاع‌های اجتماعی در میان گروه‌های اجتماعی قدیم (سنتی) و جدید زاده‌ی مدرنیته پرداخته، تا مشخص شود عامل نزاع‌های محلی و روستایی ناشی از وجود بسیار بیش از آنکه به قومیت مربوط شود، به تبعیض و بی‌عدالتی بر می‌گردد.

در این تحقیق روشن می‌شود که ضعف نهادها و ادارات مرتبط، بی‌کاری جوانان و در پی آن، گرایش به مواد مخدر و بی‌بند و باری‌های اخلاقی است که بعضاً نزاع‌های اجتماعی در میان طوایف را سبب شده است. اگرچه رفورم‌های بازدارنده‌ای مثل شوراهای حل اختلاف به وجود آمده تا با کدخدامنشی و ریش سفیدی، نزاع‌ها را حل کنند، اما خود، آشکارا، مرکز بی‌عدالتی و تبعیض و دو شغلی عده‌ای است. این در حالی است که

فارغ‌التحصیلان، نیازمند شغل می‌باشند. پرداختن به این موضوع و پرونده‌های انحرافی در دادگاه‌ها که بعضاً چندین جلسه، فردی را به جای دیگری و شاهد را به جای متهم احضار می‌کنند، در حالی که قاضی متوجه اصل موضوع نمی‌شود، مجال دیگری می‌طلبد. همچنین در موضوع اجحاف و بی‌عدالتی دیگر ادارات و دستگاه‌ها، مواردی وجود دارد که هر کدام خود می‌تواند موضوع مقاله و همایشی جداگانه زیر نظر مراکز علمی و پژوهشی باشد.

معتقدیم که راه جلوگیری از نزاع‌ها، رعایت عملی عدالت و احقاق حق همه انسان‌های ساکن استان خواهد بود که با رفع تبعیض و بی‌عدالتی میتوان به آن دست یافت.

منابع وماخذ

۱. والتر هینتس، «تاریخ گمشده‌ی ایلام»، برگردان فیروز فیروزنیا، انتشارات علمی و فرهنگی، ۱۳۸۳، ص ۲۷.
۲. ریچارد نلسن فرای، «تاریخ باستانی ایران»، ص ۴۹.
۳. قرآن کریم، سوره‌ی حجرات، آیه‌ی ۱۳.
۴. دنیل ت. پاتس، «باستانشناسی ایلام»، برگردان زهرا باستی، انتشارات سمت، ۱۳۸۵، ص ۸۱.
۵. ابن بلخی، فارس‌نامه، ص ۴.
۶. یعقوب غفاری، «تاریخ اجتماعی کهگیلویه و بویراحمد»، انتشارات گلها، ۱۳۷۸، ص ۱۵ و ۱۹؛ احمد اقتداری، «خوزستان، کهگیلویه و ممسنی: جغرافیای تاریخی و آثار باستانی»، انتشارات انجمن آثار ملی، ۱۳۵۹، ص ۴۰۵-۳۹۳.
۷. قرآن کریم، سوره‌ی شعراء، آیه‌ی ۲۱۴.
۸. حسن پیرنیا، عباس اقبال آشتیانی، «تاریخ ایران: از آغاز تا انقراض قاجاریه»، انتشارات آزاد، ۱۳۸۰، ص ۸۰۷ و ۸۰۸.
۹. محمد میرک حسینی، «ریاض الفردوس»، ص ۱۹ و ۲۰.
۱۰. یعقوب غفاری، «تاریخ اجتماعی کهگیلویه و بویراحمد»، انتشارات گلها، ۱۳۷۸، ص ۹-۱۴۷؛ میرزا حسن حسینی فسایی، «فارس‌نامه‌ی ناصری»، ج ۱، ص ۳۰۷.
۱۱. میرزا حسن حسینی فسایی، «فارس‌نامه‌ی ناصری»، ج ۱، ص ۳۳۸-۳۳۶.
۱۲. یعقوب غفاری، «تاریخ اجتماعی کهگیلویه و بویراحمد»، انتشارات گلها، ۱۳۷۸، ص ۹-۱۴۷.
۱۳. بارون دوپن، «سفرنامه‌ی لرستان و خوزستان»، برگردان محمد حسین آریا، تهران: انتشارات علمی و فرهنگی، ص ۱۸۴-۱۶۹.
۱۴. برگرفته از سخنرانی نماینده‌ی کهگیلویه در مسجد «سر کوه راک» در تاریخ ۱۴ شهریور ۱۳۸۶.
۱۵. عبد الرحمن ابن خلدون، «مقدمه‌ی ابن خلدون»، بنگاه ترجمه و نشر کتاب، ۱۳۵۹، ج ۱، ص ۳۲۰.
۱۶. نهج البلاغه، نامه‌ی ۵۳.